

Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2012/13:141 Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt och två motioner som har väckts med anledning av propositionen. Vidare behandlas 18 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2012 om olika immaterialrättsliga frågor, varav 16 av motionsyrkandena behandlas förenklat eftersom samma eller i huvudsak samma frågor har behandlats av riksdagen tidigare under valperioden.

Utskottet tillstyrker propositionen, i vilken regeringen föreslår ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister. Ändringarna syftar bl.a. till att skapa större möjligheter för användare av upphovsrättsligt skyddade verk att med en organisation som företräder upphovsmän ingå avtal som ger rätt att använda även verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen (avtalslicens). Utskottet ser positivt på de ändringar som föreslås som bl.a. ökar biblioteks och arkivs möjligheter att digitalisera och tillgängliggöra de egna samlingarna och som ger radio- och tv-företag rätt att ingå avtal om tillgängliggörande på begäran när det gäller offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt offentliggjorda konstverk. Vidare välkomnar utskottet förslaget om att införa en ny generell avtalslicens som möjliggör heltäckande avtal även i andra fall än de som särskilt anges i lagen. Förslaget innebär också att ett EU-direktiv om förlängd skyddstid för musik genomförs. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2013.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks. Motionsyrkandena rör bl.a. skyddstid, översyn av upphovsrätten och upphovsmannens ställning som avtalspart.

I betänkandet finns två reservationer (båda MP, V) och två särskilda yttranden (MP, V och S, MP, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	7
Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt	7
Propositionen	7
Motionerna	10
Kulturutskottets yttrande	11
Vissa kompletterande uppgifter	13
Utskottets ställningstagande	18
Inledning	18
Ändringar i upphovsrättslagen och medlingslagen	18
Skyddstid och översyn av upphovsrätten	19
Upphovsmannens ställning som avtalspart	19
Förutsättningar för enskilda uppfinnare	20
Motioner som bereds förenklat	20
Utskottets ställningstagande	21
Reservationer	22
1. Skyddstid och översyn av upphovsrätten, punkt 2 (MP, V)	22
2. Upphovsmannens ställning som avtalspart, punkt 3 (MP, V)	23
Särskilda yttranden	25
1. Ändringar i upphovsrättslagen och medlingslagen, punkt 1 (MP, V)	25
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (S, MP, V)	25
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	26
Propositionen	26
Följdmotionerna	26
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012	27
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	29
<i>Bilaga 3</i>	
Kulturutskottets yttrande	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Ändringar i upphovsrättslagen och medlingslagen**

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2012/13:141 punkterna 1 och 2.

2. **Skyddstid och översyn av upphovsrätten**

Riksdagen avslår motionerna

- 2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V) yrkande 1 och
2012/13:N237 av Penilla Gunther (KD) yrkandena 1–3.

Reservation 1 (MP, V)

3. **Upphovsmannens ställning som avtalspart**

Riksdagen avslår motionerna

- 2012/13:N13 av Jennie Nilsson m.fl. (S) och
2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V) yrkandena 2 och 3.

Reservation 2 (MP, V)

4. **Förutsättningar för enskilda uppfinnare**

Riksdagen avslår motion

- 2012/13:N393 av Kerstin Lundgren (C).

5. **Motioner som bereds förenklat**

Riksdagen avslår motionerna

- 2012/13:U327 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 15,
2012/13:N225 av Maria Ferm m.fl. (MP) yrkandena 1–6 och 9,
2012/13:N233 av Kajsa Lunderquist (M),
2012/13:N268 av Christian Holm och Jan-Evert Rådström (båda M),
2012/13:N308 av Margareta Cederfelt och Annicka Engblom (båda M),
2012/13:N363 av Andreas Norlén m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt
2012/13:N407 av Maria Ferm (MP).

Stockholm den 4 juni 2013

På näringsutskottets vägnar

Mats Odell

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Odell (KD), Jonas Eriksson (MP), Jessica Polfjärd (M), Hans Rothenberg (M), Carina Adolfsson Elgestam (S), Olof Lavesson (M), Krister Örnfjäder (S), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Eva Flyborg (FP), Börje Vestlund (S), Helena Lindahl (C), Karin Åström (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Anna Hagwall (SD), Kent Persson (V), Ingela Nylund Watz (S) och Ingemar Nilsson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

- proposition 2012/13:141 Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt
- två motioner som har väckts med anledning av propositionen
- 18 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2012 om olika immaterialrättsliga frågor, varav 16 av motionsyrkandena behandlas förenklat eftersom samma eller i huvudsak samma frågor har behandlats av riksdagen tidigare under valperioden.

Utskottet har gett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och de motioner som har väckts med anledning av propositionen. Kulturutskottets yttrande (yttr. 2012/13:KrU2y) återfinns i bilaga 3 i betänkandet.

Bakgrund

Regeringen utsåg i april 2008 en särskild utredare (professor Jan Rosén), som fick i uppdrag att göra en översyn av vissa frågor om upphovsrätt (dir. 2008:37). Uppdraget omfattade bl.a. vissa frågor om avtalslicenser och inkassering av ersättningar. I juni 2009 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2009:65). Utredningen fick då i uppdrag att överväga bl.a. om en generell avtalslicens bör införas. Utredaren överlämnade i april 2010 delbetänkandet *Avtalad upphovsrätt* (SOU 2010:24). I delbetänkandet föreslås bl.a. att flera av de nuvarande bestämmelserna om avtalslicens ska utvidgas och att en ny generell avtalslicens ska införas i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Delbetänkandet har remissbehandlats.

I september 2011 antog Europaparlamentet och rådet direktiv 2011/77/EU om ändring av direktiv 2006/116/EG om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter. Direktivet innehåller bestämmelser om en förlängning av skyddstiden för utövande konstnärers och framställares rätt till utgivna eller offentliggjorda ljudinspelningar från 50 till 70 år samt bestämmelser som syftar till att säkerställa att utövande konstnärer får del av de intäkter som förlängningen av skyddstiden medför. Direktivet reglerar också hur skyddstiden ska beräknas för musikaliska verk med text där musiken och texten skapats för att användas tillsammans. Medlemsstaterna ska ha genomfört direktivet den 1 november 2013. Med anledning av direktivet utarbetades inom Justitiedepartementet promemorian *Förlängd skydds-*

tid för musik (Ds 2012:44), som innehåller förslag på hur direktivet ska genomföras. Promemorian har remissbehandlats. Överläggningar har hållits med övriga nordiska länder om hur direktivet bör genomföras.

Lagrådet har yttrat sig över lagförslagen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lägger regeringen fram ett antal förslag som syftar till att skapa större möjligheter för användare av upphovsrättsligt skyddade verk, t.ex. musik, litteratur och bilder, att med en organisation som företräder upphovsmän ingå avtal som ger rätt att använda även verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen (avtalslicens). Myndigheter och företag får enligt förslaget möjlighet att ingå sådana avtal för digital kopiering och tillgängliggörande av verk för att tillgodose behovet av information inom verksamheten. Bibliotek och arkiv får motsvarande möjlighet för att kunna digitalisera och tillgängliggöra de egna samlingarna. Radio- och tv-företag får rätt att ingå avtal om tillgängliggörande på begäran, t.ex. via internet. Slutligen införs det en generell avtalslicens för att möjliggöra heltäckande avtal även i andra fall än de som särskilt anges i lagen.

Vidare föreslås en ändring av kravet för att en organisation som förvaltar rättigheter ska vara behörig att ingå avtal med avtalslicensverkan. Upphovsmännens nationalitet ska inte längre ha någon betydelse. Motsvarande ändring föreslås i fråga om en organisations behörighet att inkassera upphovsrättsliga ersättningar.

Regeringen föreslår också att möjligheterna för bibliotek och arkiv att fritt framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk utökas.

Propositionen innehåller dessutom förslag som syftar till att genomföra ett direktiv (2011/77/EU) om förlängd skyddstid för musik. Utövande konstnärers och framställares rättigheter till utgivna eller offentliggjorda ljudupptagningar ska förlängas från 50 till 70 år.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2013.

Utskottets överväganden

Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och i lagen om medling i vissa upphovsrättstvister. Motioner som rör skyddstid, översyn av upphovsrätten, upphovsmannens ställning som avtalspart och förutsättningar för enskilda uppfinnare avslås av riksdagen.

Jämför reservationerna 1 (MP, V) och 2 (MP, V) samt särskilt yttrande 1 (MP, V).

Propositionen

Inledning

I propositionen föreslås ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, förkortad upphovsrättslagen, som främst avser bestämmelser om avtalslicenser och bestämmelser för att genomföra direktiv 2011/77/EU om ändring av direktiv 2006/116/EG om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter. Vidare föreslås en ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2013. Regeringen föreslår även vissa övergångsbestämmelser. I betänkandet redogör utskottet för de huvudsakliga ändringar som regeringen föreslår. För en närmare redogörelse för regeringens förslag hänvisar utskottet till propositionen.

Behörighet att träffa avtal med avtalslicensverkan och inkassera upphovsrättslig ersättning

På särskilda områden kan användning av skyddade verk grundas på bestämmelserna om avtalslicens i upphovsrättslagen. Med avtalslicens avses att en part kan träffa avtal om användning av verk med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området och därigenom få rätt att använda också verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen. Avtalet utsträcks alltså till att omfatta sådana utanförstående upphovsmän (avtalslicensverkan).

Regeringen bedömer att fler än en organisation även i fortsättningen bör kunna träffa avtal med avtalslicensverkan. Kravet på att en organisation för att kunna träffa avtal med avtalslicensverkan ska företräda ett flertal svenska upphovsmän på området ersätts dock enligt regeringens förslag med ett krav på att organisationen ska företräda ett flertal upphovsmän till

i Sverige använda verk på området. Kravet för att en organisation ska vara behörig att inkassera privatkopierings- och följerättsersättning¹ samt ersättning till utövande konstnärer och framställare av ljudupptagningar ändras på motsvarande sätt.

Avtalslicens för myndigheter, företag och organisationer m.fl.

Enligt förslaget ska avtalslicensen för riksdagen, kommuner, myndigheter, företag och organisationer omfatta alla former av exemplarframställning av offentliggjorda² litterära verk och konstverk samt överföringar och framföranden av sådana verk, om syftet är att tillgodose behovet av information inom verksamheten. Samtliga s.k. närstående rättigheter³ ska omfattas av bestämmelsen. Förslaget innebär att arbetsplatser får möjlighet till digital kopiering och tillgängliggörande av verk för att tillgodose behovet av information inom den egna verksamheten om avtalslicens gäller.

Avtalslicens och fria utnyttjanden vid arkiv och bibliotek

Regeringen föreslår att avtalslicensen för de statliga och kommunala arkivmyndigheterna, de vetenskapliga biblioteken och fackbiblioteken, som drivs av det allmänna, samt folkbiblioteken utvidgas till att omfatta en rätt att framställa exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggöra offentliggjorda sådana verk för allmänheten. Samtliga närstående rättigheter ska omfattas av bestämmelsen. Bibliotek och arkiv får därmed möjlighet att träffa avtal om digitalisering av verk som finns i deras samlingar. Avtalslicensen ska inte gälla om upphovsmannen hos någon av parterna har meddelat förbud mot utnyttjandet eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet. Arkiven och biblioteken ska vidare få framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk som ingår i de egna samlingarna offentligt. Framförandet ska endast få ske i de egna lokalerna för enskilda besökare. Också fotografiska bilder ska kunna framföras fritt.

Avtalslicens för radio- och tv-företag

Enligt förslaget ska avtalslicensen för radio- och tv-företag gälla inte bara utsändning av verk utan också överföring till allmänheten av verk som ingår i ett radio- eller tv-program, på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verken från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Ett radio- och tv-företag ska alltså kunna ingå avtal som möjliggör att de program det sänder ut kan göras tillgängliga också på begäran via t.ex. företagets webbplats. De närstående rättigheter som utövande konstnärer

¹ När ett exemplar av ett originalkonstverk säljs vidare efter den första överlåtelsen har upphovsmannen i vissa fall rätt till särskild ersättning (följerätt).

² Ett verk anses offentliggjort när det lovligen har gjorts tillgängligt för allmänheten.

³ Utöver det upphovsrättsliga skyddet för litterära och konstnärliga verk ger upphovsrättslagen skydd också för vissa till upphovsrätten närstående rättigheter. Till dessa hör bl.a. utövande konstnärers (t.ex. musikartister och skådespelare) rätt till sina framföranden och framställares av ljud- och bildupptagningar (producenter) rätt till sina upptagningar.

och framställare av ljud- och bildupptagningar har ska omfattas av bestämmelsen. Avtalslicensen ska gälla offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt offentliggjorda konstverk.

Vidare ska avtalslicensen gälla till förmån för samtliga radio- och tv-företag. Enligt förslaget ska kravet på att företagen ska ha tillstånd från regeringen för att utnyttja avtalslicensen tas bort. Avtalslicensen ska inte gälla om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot utsändningen eller överföringen eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet. För upphovsmän som inte företräds av den avtalsslutande organisationen ska även i övrigt samma skyddsregler gälla som vid användning med stöd av övriga avtalslicenser.

Det ska ges möjlighet till medling enligt lagen om medling i vissa upphovsrättstvister också när det gäller tvister om avtalslicens för radio- och tv-företag. Medlingslagen ger möjlighet till medling vid tvister om ingåendet av ett sådant avtal som utgör en förutsättning för vissa avtalslicenser.

En generell avtalslicens

Enligt förslaget införs en ny generell avtalslicens som innebär att var och en inom ett avgränsat användningsområde ska ha rätt att framställa exemplar av och tillgängliggöra offentliggjorda verk för allmänheten om avtalslicens utgör en förutsättning för utnyttjandet. Samtliga närstående rättigheter ska omfattas av bestämmelsen. Avtalslicensen ska inte gälla om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot utnyttjandet eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet. Även i övrigt ska utanförstående upphovsmän ha samma skydd som gäller för övriga avtalslicenser.

Förslaget innebär att det införs en möjlighet att ingå avtal med avtalslicensverkan även på andra områden än de som anges i lagen. Regleringen tar sikte på situationer där stora mängder av upphovsskyddade verk kan komma att användas och där det inte på förhand är möjligt för användaren att avgöra vilka verk som berörs. Avtalslicensen bör bara vara generell i den bemärkelsen att användaren och det område och utnyttjande som parterna kan avtala om inte anges i bestämmelsen. På samma sätt som gäller för övriga avtalslicenser kan avtal med avtalslicensverkan endast avse ett avgränsat användningsområde, dvs. utnyttjande får bara ske inom ramarna för viss verksamhet eller i ett särskilt syfte. Den generella avtalslicensen ska bara kunna användas om en förutsättning för utnyttjandet är att användaren får rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av den avtalsslutande organisationen.

Genomförandet av ändringar i skyddstidsdirektivet

Enligt förslaget ska utövande konstnärers och framställares rättigheter till utgivna eller offentliggjorda ljudupptagningar gälla i 70 år, vilket innebär att skyddstiden för ljudupptagningarna förlängs från 50 till 70 år. Vidare föreslås vissa bestämmelser för att säkerställa att de utövande konstnärerna får del av de intäkter som genereras till följd av förlängningen av skyddstiden. Om en utövande konstnär har överlåtit rätten till en ljudupptagning till en framställare mot en engångsersättning ska konstnären enligt förslaget ha rätt till tilläggsersättning. Rätten till tilläggsersättning ska gälla vid utnyttjanden av ljudupptagningar som är äldre än 50 år. Om överlåtelsen har skett mot återkommande betalning (royalty) ska konstnären när upptagningen är äldre än 50 år ha rätt till betalning utan avräkning för förskott eller avräkning på någon annan grund. En utövande konstnär ska dessutom i vissa fall ha rätt att häva ett överlåtelseavtal när upptagningen är äldre än 50 år.

Vidare föreslår regeringen att skyddstiden för musikaliska verk med text, där musiken och texten har skapats speciellt för verket, ska gälla till utgången av det sjuttionde året efter dödsåret för den sist avlidne av kompositören och textförfattaren. Hur skyddstiden ska beräknas för gemensamt skrivna musikverk har tidigare inte varit föremål för harmonisering i EU. Text och musik som ingår i ett och samma verk skyddas enligt gällande svensk rätt som två från varandra skiljbara verk, och skyddstiden beräknas i dag således för vart och ett av dessa för sig.

Regeringens förslag syftar till att genomföra direktiv 2011/77/EU om ändring av skyddstidsdirektivet⁴.

Motionerna

I kommittémotion 2012/13:N13 av Jennie Nilsson (S) m.fl. begärs ett tillkännagivande om att stärka kulturskaparnas avtalsställning genom att utveckla 3 kap. upphovsrättslagen. Motionärerna stöder avtalslicenssystemet, men framhåller de synpunkter som t.ex. Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (Klys) har framfört om behovet av att stärka kulturskaparens ställning som avtalslutande part om avtalslicenssystemet ska ha någon praktisk verkan. De förespråkar därför att regeringen ska arbeta vidare med frågan om en förstärkning av kulturskaparnas avtalsställning genom en utveckling av 3 kap. upphovsrättslagen.

Ett tillkännagivande om att Sverige ska driva frågan om en 50-årig skyddstid inom ramen för skyddstidsdirektivet önskas i flerpartimotion 2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V) yrkande 1. Motionärerna anser att Sverige i EU ska driva att skyddstiderna ska förkortas från 70 till 50 år generellt inom det upphovsrättsliga området, liksom för de närliggande rättigheterna. Vidare begärs ett tillkännagivande om att införa en

⁴ Rådets direktiv 93/98/EEG av den 29 oktober 1993 om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och närliggande rättigheter, kodifierat i direktiv 2006/116/EG.

särskild förhandlingsordning inom ramen för upphovsrättslagen för representativa konstnärsorganisationer och deras motparter (yrkande 2). Motionärerna anför att upphovsmännen i avtalsförhandlingar många gånger har en utsatt och svag position i relation till förlag och andra utgivare och menar att ett sätt att förstärka upphovsmännens ställning i avtalsprocessen är att införa en särskild förhandlingsordning, vilket även Sveriges Författarförbund och Klys har föreslagit. Genom detta stöds enligt motionärernas uppfattning också skapandet av bra och väl fungerande avtalslicenser. I motionen begärs dessutom ett tillkännagivande om utökad rätt till rättshjälp för vissa småföretagare i sådana rättsliga angelägenheter som berörs i motionen och propositionen (yrkande 3). Motionärerna hänvisar till ett tidigare tillkännagivande från riksdagen (bet. 2005/06:JuU1, rskr. 2005/06:119) om en översyn av rättshjälssystemet i syfte att fler sorters tvister ska omfattas och anför att det finns småföretagare som är i en sådan situation att de behöver rättshjälp för att kunna tillvarata sina rättigheter, bl.a. i tvister om upphovsrättsintrång. Även detta skulle enligt motionärerna vara en åtgärd som stärker upphovsmännens möjligheter att tillvarata sina rättigheter i avtalsförhandlingar.

I motion 2012/13:N393 av Kerstin Lundgren (C) förespråkas förbättrade förutsättningar för enskilda uppfinnare. Motionären framför att det är viktigt att främja förutsättningarna för att testa och utveckla uppfinningar. Det skulle t.ex. kunna handla om att utveckla någon typ av uppfinnarinkubator där uppfinnarna på ett tidigt stadium ges möjlighet att under säkra former få testa och få råd om utveckling av sina idéer. Stödet till de mer småskaliga uppfinnarna skulle enligt motionären signalera en tydlig uppmaning att våga pröva nya idéer och bana väg för ny kommersialisering av produkter och tjänster och därmed även bidra till hållbar tillväxt med nya jobb.

I motion 2012/13:N237 av Penilla Gunther (KD) framförs att regeringen – för att upphovsrätten i någon mån ska anpassas till dagens situation – bör se över möjligheterna att anpassa upphovsrättslagstiftningen till de förutsättningar som modern teknik medför (yrkande 1), se över skyddstiden för verket efter upphovsmannens död (yrkande 2) samt verka för en harmonisering av upphovsreglerna för konstnärligt skapande inom EU (yrkande 3). Motionären anför att upphovsrättens syfte är att ge upphovsmannen skälig ersättning och kontroll för att upphovsmannen ska kunna leva på det han eller hon gör. Det saknas därför enligt motionären skäl för att upphovsrätten ska gälla 70 år efter upphovsmannens död.

Kulturutskottets yttrande

När det gäller de förslag i propositionen som rör avtalslicens och fria utnyttjanden vid arkiv och bibliotek konstaterar kulturutskottet i sitt yttrande att avtalslicensmodellen genom en kollektiv rättighetsklarering ger många fler möjlighet att ta del av kultur i olika former och att detta har betydelse inte minst för kultur i den digitala miljön. Samtidigt innebär systemet en för-

stärkt ställning för upphovsmännen som får inflytande över hur deras verk används. Avtalslicensen för arkiv och bibliotek utvidgas, vilket innebär att samlingarna nu kan digitaliseras och göras tillgängliga för allmänheten, t.ex. via internet. Detta innebär att möjligheterna att tillgängliggöra kulturen och kulturarvet ökar. Kulturutskottet konstaterar vidare att frågan om avtalslicens är av stor betydelse för biblioteken vad gäller utlån av upphovsskyddat elektroniskt material och understryker betydelsen av tillgång till nedladdningsbar litteratur på biblioteken. Kulturutskottet påpekar att det upprepade gånger har understrukit vikten av kraftfulla åtgärder för att förbättra ungas läsförståelse och öka lusten att läsa. I detta sammanhang har kulturutskottet också pekat på den möjlighet som utveckling av ny teknik innebär. E-boken och läsplattan har potential att nå ut till grupper som annars inte skulle läsa böcker alls, eller i mindre utsträckning. Kulturutskottet noterar vidare att förslagen om avtalslicens i propositionen även möjliggör tillgängliggörande av digitala filer mellan Kungl. Biblioteket och universiteten samt mellan universiteten och allmänheten.

När det gäller förslagen om avtalslicens för radio- och tv-företagen framhåller kulturutskottet avtalslicensen för tillgängliggörande av Sveriges Television AB:s (SVT) arkiv (Öppet arkiv) som ett exempel på en avtalslicensordning som har gjort det möjligt att göra en rik kulturskatt tillgänglig för allmänheten. Kulturutskottet anser att satsningen på en digitalisering av public service-företagens arkiv är angelägen och konstaterar att riksdagen för 2012 och 2013 har beslutat om en särskild tilldelning på 8 miljoner kronor till Sveriges Radio AB, 60 miljoner kronor till SVT och 32 miljoner kronor till Sveriges Utbildningsradio AB för att öka företagets tillgängliggörande av program ur arkiven. Kulturutskottet delar dock samtidigt den s.k. Public service-kommitténs bedömning att man i princip inte bör öronmärka särskilda medel för ändamålet, utan att programföretagen har ansvar för att, i den utsträckning det är publicistiskt motiverat, utifrån sina respektive uppdrag digitalisera och tillgängliggöra arkivmaterial (SOU 2012:59 s. 129).

Förslaget om en generell avtalslicens välkomnas av kulturutskottet, som framför att en generell avtalslicens gör det möjligt att göra kultur i alla former tillgänglig för allmänheten samtidigt som kulturskaparna får rimligt betalt för sina verk. Kulturutskottet anför att det är av stor vikt att upphovsmännens intresse balanseras mot medborgarintresset av tillgång till kultur, kunskap och information. Det skydd som möjligheten till förbud mot utnyttjandet utgör värnar den enskilde upphovsmannen. Kulturutskottet konstaterar att en generell avtalslicens gör det enklare att licensiera nya typer av användningsområden i den digitala miljön. Den generella avtalslicensen är särskilt användbar för att lösa massutnyttjanden av verk på ett smidigt sätt, bl.a. på internet och i andra digitala miljöer. Den generella avtalslicensen kan enligt kulturutskottet komma att få betydelse för att klarera rättigheter vid massdigitalisering på filmområdet, ett område där det tidigare inte har funnits avtalslicenser. Kulturutskottet anser att förslaget gagnar både all-

mänheten och kulturskaparna. Av betydelse för bl.a. musik- och kulturskolan och för satsningen Skapande skola är också att man med den generella avtalslicensen nu bör kunna tillgodose det behov som kan finnas att klara rättigheter för att kunna överföra och framföra verk för undervisningsändamål. Kulturutskottet konstaterar vidare att den generella avtalslicensen också har betydelse inom andra delar av kulturområdet, t.ex. i samband med digitalisering av upphovsrättsligt skyddat material som finns hos kulturarvsinstitutionerna och där det finns ett behov av att samverka med näringslivet.

När det gäller motion 2012/13:N13 (S) och motion 2012/13:N14 (MP, V) yrkande 2 framför kulturutskottet att det inte vill ta ställning för att vissa organisationer ska få en särställning framför andra. Kulturutskottet förutsätter att regeringen följer utvecklingen och ser i dag inte någon anledning att föregripa Regeringskansliets arbete med anledning av upphovsrättsutredningens betänkanden.

I fråga om genomförande av direktiv 2011/77/EU om ändring av skyddstidsdirektivet gör kulturutskottet inte någon annan bedömning än regeringen. Kulturutskottet konstaterar även att förslaget ger en bättre sammanhållen rättighetsstruktur för en och samma inspelning av musik än som nu är fallet.

Kulturutskottet föreslår att näringsutskottet avstyrker motionerna 2012/13:N13 (S) och 2012/13:N14 (MP, V) yrkandena 1 och 2.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S och MP, V).

Vissa kompletterande uppgifter

Anpassning av upphovsrätten till teknikutvecklingen

Upphovsrättslagen bygger i stor utsträckning på internationella överenskommelser, t.ex. Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk och Internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram och radioföretag (Romkonventionen). Sverige är vidare bundet av Världshandelsorganisationens avtal om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (Tripsavtalet). Inom ramen för Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (Wipo) tillkom 1996 två fördrag, Wipofördraget om upphovsrätt och Wipofördraget om framföranden och fonogram, som syftade till att uppdatera det internationella skyddet för upphovsrätt respektive utövande konstnärer och fonogramproducenter, framför allt när det gäller digitala utnyttjanden. Sverige tillträdde fördragen i december 2009.

Utöver de olika konventionerna regleras upphovsrätten också av olika EU-direktiv som har införlivats i svensk rätt, t.ex. skyddstidsdirektivet och Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (det s.k. Infosocdirektivet). Den 1 juli 2005 trädde omfattande ändringar i upphovsrättslagen i kraft som syftar dels till att värna upphovs-

rätten, framför allt i den digitala miljön, dels till att tillgodose balansen mot viktiga allmänna intressen av att få nyttja verk. Genom lagändringarna genomfördes Infosocdirektivet samt Wipofördraget om upphovsrätt och Wipofördraget om framföranden och fonogram.

Europaparlamentet och rådet antog i oktober 2012 direktiv 2012/28/EU om viss tillåten användning av anonyma verk (orphan works). Anonyma verk är upphovsrättsligt skyddade verk där rättighetshavaren är okänd eller inte går att nå. Direktivet ger institutioner som bibliotek och arkiv möjligheter att digitalisera sådana verk och göra dem tillgängliga på internet. Direktivet ska vara genomfört i medlemsstaterna senast den 29 oktober 2014.

Vidare pågår i EU förhandlingar om ett direktiv om kollektiv rättighetsförvaltning och gränsöverskridande licensiering av musik. Direktivet avser att lösa bl.a. brister i befintliga möjligheter att få breda gränsöverskridande licenser för musikaliska verk. I EU pågår även mer allmänna diskussioner om åtgärder för att säkerställa en effektiv inre marknad inom upphovsrättsområdet⁵.

Skyddstider

Den upphovsrättsliga skyddstiden ändrades senast den 1 januari 1996 i samband med att skyddstidsdirektivet införlivades i svensk rätt (prop. 1994/95:151, bet. 1995/96:LU1). Skyddstiden för den egentliga upphovsrätten förlängdes då från 50 till 70 år efter upphovsmannens död. När det gällde skyddstiden för utövande konstnärer och framställare av ljud- och bildupptagningar fattade man inget beslut om att ändra skyddstiden, 50 år; däremot beslutade man att utgångspunkten för beräkningen av skyddstiden skulle vara tidpunkten för framförandet eller upptagningen.

I skälen till skyddstidsdirektivet anges bl.a. följande. Skillnader i den nationella lagstiftning som reglerar skyddstiderna för upphovsrätt och närstående rättigheter kan hindra den fria rörligheten för varor och friheten att tillhandahålla tjänster samt störa konkurrensen på den gemensamma marknaden. För att den inre marknaden ska kunna fungera smidigt bör medlemsstaternas lagar harmoniseras så att skyddstiderna blir likadana inom hela gemenskapen. Den kortaste skyddstid som fastställs i Bernkonventionen, nämligen upphovsmannens livstid och 50 år efter hans död, var avsedd att ge skydd för upphovsmannen och de två första generationerna efterlevande. Den genomsnittliga livslängden i gemenskapen har ökat så mycket att denna skyddstid inte längre är tillräcklig för att täcka två generationer. Vissa medlemsstater har föreskrivit en längre tid än 50 år efter upphovsmannens död för att uppväga de verkningar som världskriget har haft på utnyttjandet av uphovsmäns verk. För att upprätta en hög skyddsnivå som både uppfyller den inre marknadens krav och tillgodoser behovet av att skapa en rättslig miljö som bidrar till en harmonisk utveckling av litterärt och konstnärligt skapande inom gemenskapen, bör skyddstiden harmonise-

⁵ Se t.ex. Meddelande från kommissionen om innehåll i den digitala inre marknaden, KOM(2012) 789.

ras så att den för upphovsrätt fastställs till 70 år efter upphovsmannens död eller 70 år efter det att verket lagligen görs tillgängligt för allmänheten och för närstående rättigheter till 50 år efter den händelse som gör att skyddstiden börjar löpa. I samtliga fall där en eller flera fysiska personer identifieras som upphovsmän bör skyddstiden beräknas från deras död.

I september 2011 antogs som nämnts ett direktiv (2011/77/EU) om ändring av skyddstidsdirektivet med regler om en förlängning av skyddstiden för utövande konstnärers och framställares rätt till utgivna eller offentliggjorda ljudinspelningar från 50 till 70 år.

Översyn av 3 kap. upphovsrättslagen

I det tidigare nämnda uppdraget att göra en översyn av vissa frågor om upphovsrätt (dir. 2008:37) ingick även en översyn av 3 kap. upphovsrättslagen. Sammantaget skulle utredaren göra en allsidig översyn av 3 kap. upphovsrättslagen i syfte att modernisera bestämmelserna, bl.a. genom att utreda och föreslå varaktiga och flexibla bestämmelser om upphovsrättens övergång som återspeglar den upphovsrättsliga marknaden och som innebär rimliga möjligheter för upphovsmän att hävda sina rättigheter samtidigt som övriga berättigade intressen på området tillgodoses. I uppdraget ingick även att utreda och ta ställning till om upphovsmannens ställning som avtalspart bör stärkas. I delbetänkandet Avtalad upphovsrätt (SOU 2010:24) föreslår utredaren ett flertal nya bestämmelser som avser 3 kap. upphovsrättslagen. Förslagen i den delen behandlas inte i den aktuella propositionen. Dessa förslag bereds, tillsammans med övriga resterande delar av delbetänkandet SOU 2010:24, inom Regeringskansliet.

I skrifter till Justitiedepartementet och Kulturdepartementet har Klys framfört att översynen av 3 kap. upphovsrättslagen bör syfta till att stärka upphovsmannens och den utövande konstnärens ställning som avtalspart (Ju2006/4281/L3). Enligt Klys har upphovsmän och utövare typiskt sett en svagare ställning som avtalslutande part eftersom de ofta står i beroendeställning till sina motparter och därför har svårt att hävda sina rättigheter. Detta för enligt Klys med sig att det är mycket vanligt med avtalsvillkor som inte är rimliga och som är till nackdel för upphovsmannen eller den utövande konstnären. Bestämmelserna om upphovsrättens övergång bör därför enligt Klys ändras så att de i större utsträckning än i dag utgör en skyddslagstiftning för konstnärligt verksamma och ger ett bättre stöd för standardisering av avtal på den upphovsrättsliga marknaden. Enligt Klys bör de nya bestämmelserna genomgående vara tvingande. Klys har föreslagit ett antal ändringar i den nuvarande lagstiftningen, däribland en förhandlingsrätt för representativa konstnärorganisationer som ett incitament för att få till stånd avtalsförhandlingar och skapa balanserade avtalsförhållanden och rättfärdiga avtalsvillkor. Vidare har Klys bl.a. föreslagit att en jämningsregel om oskäliga avtalsvillkor vid rättighetsförvärv återinförs i upphovsrättslagen.

I Klys och Copyswedes gemensamma yttrande över delbetänkandet SOU 2010:24 framförs att utredningens förslag om utvidgade avtalslicensmöjligheter i grunden är positiva men att en utbyggnad av avtalslicensen inte i sig förändrar den obalans som råder på marknaden. För att avtalslicensen ska ge utdelning till dem som skapar krävs att kulturskaparna kan träffa bra avtal redan vid det första avtalstillfället. Dessa avtal ligger normalt till grund för vad upphovsmannen har rätt att få i ersättning från olika avtalslicensordningar. Vidare anförts att väl fungerande avtalslicenser förutsätter balanserade avtal mellan upphovsmännen och deras motparter, varför avtalslicensreglerna är beroende av ett ändamålsenligt och förstärkt 3 kap. upphovsrättslagen.

Sveriges Författarförbund har i sitt yttrande över delbetänkandet bl.a. framfört att en särskild förhandlingsordning är nödvändig för att stärka upphovsmannens ställning genom att erbjuda en lagstadgad förhandlingsplattform för förhandlingar på organisationsnivå. En sådan ordning bidrar enligt författarförbundet till etablerande av branschöverenskommelser och leder till att marknadens parter får lagstiftarens stöd att skapa flexibla och väl avvägda avtalslösningar för det aktuella avtalsområdet.

Rättshjälp för vissa småföretagare

Rättshjälpslagen (1996:1619) har till syfte att fungera som ett yttersta skyddsnät för den som inte kan få rättsligt bistånd på annat sätt. En grundläggande förutsättning för att rättshjälp ska beviljas är att den rättssökande behöver juridiskt biträde och att detta behov inte kan tillgodoses på något annat sätt (7 §). Som en allmän förutsättning gäller vidare att det är rimligt att staten bidrar till kostnaderna med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse, tvisteföremålets värde samt omständigheterna i övrigt (8 §). Rättshjälpen är subsidiär till rättsskyddet i privata försäkringar. Det innebär att den som har en rättsskyddsförsäkring eller något annat liknande rättsskydd inte får beviljas rättshjälp (9 § första stycket). Den som inte har något rättsskydd, men som borde ha haft det med hänsyn till sitt försäkringsskydd i övrigt eller till sina personliga och ekonomiska förhållanden, får beviljas rättshjälp endast om det finns särskilda skäl (9 § andra stycket). Rättshjälp får inte beviljas fysiska personer vilkas ekonomiska underlag överstiger 260 000 kronor (6 §). Med ekonomiskt underlag avses den rättssökandes beräknade årsinkomst efter att hänsyn har tagits till underhållsskyldighet, förmögenhetsförhållanden och skuldsättning (38 §).

Utöver kraven som uppställs i de allmänna förutsättningarna begränsas möjligheten för en näringsidkare att få allmän rättshjälp i 13 § rättshjälpslagen. I bestämmelsen anges att rättshjälp inte får beviljas den som är eller har varit näringsidkare i en angelägenhet som har uppkommit i näringsverksamheten, om det inte finns särskilda skäl med hänsyn till verksamhetens art och omfattning, hans eller hennes ekonomiska och personliga förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Hösten 2005 gjorde riksdagen ett tillkännagivande om en översyn av rättshjälppssystemet genom att bifalla en reservation (M, FP, KD, C, MP) i justitieutskottets betänkande 2005/06:JuU1 (rskr. 2005/06:119). I ställningstagandet anfördes bl.a. att små företag riskerar att slås ut eftersom marknadens försäkringslösningar många gånger saknar skydd för småföretagare när de utsätts för immaterialrättsintrång, konkurshot eller vissa arbetsrätts tvister, vilket kan leda till att arbetstillfällena försvinner och staten belastas med olika kostnader. Småföretagare bör därför i vissa fall ha rätt till rättshjälp under samma förutsättningar som fysiska personer, framfördes det. Vidare anfördes att dagens rättshjälppssystem i många frågor är alltför restriktivt och att regeringen bör göra en översyn av rättshjälppssystemet i syfte att fler sorters tvister ska omfattas.

Regeringen gav 2007 i uppdrag åt Domstolsverket att utvärdera rättshjälpslagen. Syftet med utvärderingen var att skapa ett underlag för ställningstaganden till eventuella förändringar av rättshjälppssystemet. Särskilt avseende skulle fästas vid de effekter som regelverket har för de rättsökande. I utvärderingen skulle bl.a. rättshjälp till näringsidkare uppmärksammas. Uppdraget redovisades i mars 2009 (DV-rapport 2009:2). Domstolsverket har i rapporten bl.a. föreslagit att småföretagare ska ha rätt till rättshjälp i större omfattning än vad som gäller i dag. Rapporten bereds inom Regeringskansliet.

Justitieutskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motioner om uppföljningar av eller ändringar i rättshjälpslagen, senast i februari 2013 (bet. 2012/13:JuU11), med hänvisning till att Domstolsverket har utvärderat rättshjälpslagen och lämnat vissa förslag till ändringar i lagstiftningen och att dessa förslag bereds inom Regeringskansliet samt att den beredningen inte bör föregripas.

”Nionde innovationskontoret”

I rapporten Uppfinningars betydelse för Sverige (Vinnova rapport VR 2013:03), som har tagits fram av två forskare från Linköpings universitet med Svenska Uppfinnareföreningen som uppdragsgivare och med finansiering från Verket för innovationssystem (Vinnova), Tillväxtverket och Almi Företagspartner AB, föreslås att det inrättas ett särskilt innovationskontor, kallat ”det nionde innovationskontoret”, för att stöda enskilda uppfinnare och småföretag med uppfinningsidéer i mycket tidiga skeden. Det handlar om en ny typ av nationell resurs med regionala noder där uppfinnarnas innovationskraft ska tas till vara och uppfinnarna ska erbjudas utvecklingsstöd, vilket ska leda till att fler och bättre innovationsinriktade projekt ska kunna bli framgångsrika på marknaden.

Enligt uppgift till utskottet från Vinnovas generaldirektör Charlotte Brogren pågår för närvarande diskussioner om ett innovationskontor särskilt inriktat på uppfinnare.

Rådgivning i immaterialrättsliga frågor

I en rapport i oktober 2011⁶ redovisade Vinnova och Patent- och registreringsverket (PRV) ett uppdrag från regeringen om att genomföra en kartläggning och analys av det offentliga stödsystemet för skydd och hantering av företags immateriella tillgångar. Analysen skulle särskilt beakta hur det offentliga stödsystemet motsvarar de små och medelstora företagens behov. I november 2011 gav regeringen Vinnova och PRV i uppdrag⁷ att utifrån rapporten genomföra insatser under 2012 och 2013 som stärker små och medelstora företags möjligheter att hantera sina immateriella tillgångar på ett affärsstrategiskt sätt. Insatserna ska stödja en utveckling av det offentliga stödsystemet i dess marknadskompletterande roll inom områdena rådgivning och finansiering. Resultatet av uppdraget ska slutredovisas senast den 15 mars 2014. Delrapporter lämnades in i maj och november 2012 och i februari 2013.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Ändringar i upphovsrättslagen och medlingslagen
- Skyddstid och översyn av upphovsrätten
- Upphovsmannens ställning som avtalspart
- Förutsättningar för enskilda uppfinnare.

Ändringar i upphovsrättslagen och medlingslagen

Systemet med avtalslicenser har visat sig vara ett välfungerande och praktiskt sätt att lösa frågor om rättighetsklarering i sådana situationer där utnyttjanden av en stor mängd skyddade verk eller prestationer förekommer. Användarna får på ett enkelt sätt de rättigheter som krävs för det aktuella utnyttjandet, och rättighetshavarna kan förlita sig på att nödvändiga avtal ingås och att ersättning betalas. Utskottet ser positivt på de ändringar som nu föreslås som bl.a. ökar biblioteks och arkivs möjligheter att digitalisera och tillgängliggöra de egna samlingarna och som ger radio- och tv-företag rätt att ingå avtal om tillgängliggörande på begäran när det gäller offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt offentliggjorda konstverk. Som kulturutskottet har påpekat ökar därmed möjligheterna att tillgängliggöra kulturen och kulturarvet. Vidare välkomnar utskottet förslaget om att införa en ny generell avtalslicens. Att det införs en möjlighet att ingå avtal med avtalslicensverkan även på andra områden än de som anges i de särskilda avtalslicenserna i upphovsrättslagen innebär en större flexibilitet för parterna. Som kulturutskottet har konstaterat skulle den generella avtalslicensen kunna ha betydelse t.ex. i fråga om det behov som kan

⁶ N2011/6287/FIN.

⁷ Regeringsbeslut 2011-11-24, N2011/6169/FIN.

finnas att klarera rättigheter för att överföra och framföra verk för undervisningsändamål och i samband med digitalisering av upphovsrättsligt skyddat material som finns hos kulturarvsinstitutionerna och där det finns ett behov av att samverka med näringslivet.

När det gäller förslagen till ändringar i upphovsrättslagen, som syftar till att genomföra direktiv 2011/77/EU om ändring av skyddstidsdirektivet, konstaterar utskottet att Sverige liksom övriga medlemsstater är skyldiga att genomföra direktivet och att så ska ha skett senast den 1 november 2013.

Med det anförda tillstyrks propositionen.

Skyddstid och översyn av upphovsrätten

Genom framväxten av informationsamhället har upphovsrättens betydelse ökat. Antalet former för att utnyttja prestationer som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter har på grund av den tekniska utvecklingen tilltagit. Ett huvudsyfte med EU:s insatser inom upphovsrätten är att se till att lagstiftningen är så enhetlig att aktörerna i de olika medlemsstaterna arbetar utifrån likartade konkurrensvillkor. Dessutom kan skilda skyddsnivåer inom unionen verka handelshindrande och försvåra den fria rörligheten för varor och tjänster över nationsgränserna.

Som redovisats har lagändringar gjorts i Sverige för att anpassa den upphovsrättsliga lagstiftningen till den tekniska utvecklingen. Till exempel har Infosocdirektivet, Wipofördraget om upphovsrätt och Wipofördraget om framföranden och fonogram genomförts, och utskottet kan konstatera att arbetet inom EU med att modernisera EU:s upphovsrättslagstiftning fortsätter. Mot denna bakgrund anser utskottet att det i nuläget inte finns något skäl att ta initiativ till en sådan översyn av upphovsrättslagstiftningen som förespråkas i motion 2012/13:N237 (KD).

När det gäller yrkandet i motion 2012/13:N14 (MP, V) om att Sverige i EU ska driva att skyddstiderna generellt ska förkortas från 70 till 50 år inom det upphovsrättsliga området, liksom för de närstående rättigheterna, finner utskottet det inte vara meningsfullt, och inte heller önskvärt, att i enlighet med motionärernas önskemål verka för en sådan förändring. Det samma gäller önskemålet i motion 2012/13:N237 (KD) om en översyn av den 70-åriga skyddstiden för verket efter upphovsmannens död.

Sammanfattningsvis avstyrker utskottet motionerna 2012/13:N14 (MP, V) och 2012/13:N237 (KD) i aktuella delar.

Upphovsmannens ställning som avtalspart

Syftet med upphovsrätten är att ge ett effektivt skydd för upphovsmännen för att främja nyskapande och uppmuntra till investeringar. Det är viktigt att de ensamrättigheter som upphovsrättslagen tillerkänner upphovsmän också får genomslag i den praktiska tillämpningen. Om det inte finns rimliga möjligheter för upphovsmän att dra nytta av sina rättigheter riskerar upphovsrättens grundläggande funktion, att stimulera nytt skapande, att urholkas. En sådan utveckling vore inte till gagn vare sig för aktörerna på

den upphovsrättsliga marknaden eller för samhället i stort. En fråga som ingick i upphovsutredningens uppdrag var därför, som redovisats, att ta ställning till om dagens möjligheter för upphovsmän att hävda sina rättigheter är tillräckliga eller om, och i sådant fall på vilket sätt, upphovsmannens ställning som avtalspart bör stärkas. Utskottet konstaterar att denna fråga inte behandlas i propositionen utan för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Utskottet anser det angeläget att den enskilde upphovsmannens ställning som avtalslutande part beaktas i det fortsatta arbetet. Enligt utskottets uppfattning saknas det emellertid anledning för riksdagen att nu göra några tillkännagivanden i frågan.

Som redovisats har Domstolsverket utvärderat rättshjälpslagen och i en rapport lämnat förslag till ändringar i lagstiftningen, bl.a. när det gäller småföretagares rätt till rättshjälp. Rapporten bereds inom Regeringskansliet. Mot denna bakgrund saknas det enligt utskottets uppfattning skäl att tillstyrka förslaget om ett tillkännagivande om utökad rätt till rättshjälp för småföretagare i vissa rättsliga angelägenheter.

Med det anförda avstyrks motionerna 2012/13:N13 (S) och 2012/13:N14 (MP, V) i aktuella delar.

Förutsättningar för enskilda uppfinnare

Uppfinnare spelar en betydelsefull roll i det svenska innovationssystemet. De genererar nya idéer som kan utvecklas till värdeskapande innovationer. Strukturer och kompetens som kan stödja processer från idéer till innovation är viktiga för Sveriges innovationskraft. Som redovisats pågår diskussioner inom Vinnova om ett innovationskontor särskilt inriktat på uppfinnare, och Vinnova och PRV genomför olika insatser för att stärka små och medelstora företags möjligheter att hantera sina immateriella tillgångar på ett affärsstrategiskt sätt. Liksom motionären i motion 2012/13:N393 (C) anser utskottet att det är viktigt att det finns goda förutsättningar för att testa och utveckla uppfinningar. Ett sådant tillkännagivande som förordas i motionen anser utskottet emellertid inte behövs. Motionen avstyrks därför.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner från den allmänna motionstiden 2012 om olika immaterialrättsliga frågor. Utskottet har beslutat att under detta riksmöte behandla dessa motioner i förenklad ordning.

Jämför särskilt yttrande 2 (S, MP, V).

Utskottets ställningstagande

I motioner från 2012 års allmänna motionstid har det väckts förslag som rör patenträttsliga frågor, fildelning, det civilrättsliga sanktionsdirektivet, stärkt skydd för varumärkesrätt, legalisering av söktjänster på internet, privatkopieringsersättning och återgivning av konstverk i digital form. Motionsförslagen rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden. Detta gjordes i betänkandena 2010/11: NU11 och 2011/12:NU9. Riksdagen avslag i enlighet med utskottets förslag motionsyrkandena. Utskottet avstyrker de nu aktuella motionsyrkandena med hänvisning till detta.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Skyddstid och översyn av upphovsrätten, punkt 2 (MP, V) av Jonas Eriksson (MP) och Kent Persson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V) yrkande 1 och avslår motion 2012/13:N237 av Penilla Gunther (KD) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Utvecklingen på internet går i en rasande takt, och lagstiftaren har haft svårt att följa med. Enligt vår mening skulle det i lagstiftningen t.ex. behöva tydliggöras när ett verk är fritt och hur det kan användas ("kulturell allemansrätt"), och vi anser att upphovsmän borde få möjligheter att avtala bort sina ideella rättigheter. Att utveckla och på vissa områden modernisera upphovsrätten så att den passar dagens teknik är enligt vår mening centralt för kulturens utveckling. Vi anser dock inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motion 2012/13:N237 (KD).

I likhet med vad som sägs i motion 2012/13:N14 (MP, V) anser vi att Sverige i EU ska driva att skyddstiderna ska förkortas från 70 till 50 år generellt inom det upphovsrättsliga området, liksom för de närstående rättigheterna. Att som har gjorts på EU-nivå nu besluta om förlängd skyddstid för vissa närstående rättigheter, nämligen för utövande konstnärers och framställares rättigheter till utgivna eller offentliggjorda ljudupptagningar från 50 till 70 år, är enligt vår mening ett steg i fel riktning. Vår uppfattning stöds av det faktum att samtliga svenska EU-parlamentariker röstade mot denna ändring av skyddstidsdirektivet. Varken inom EU eller i propositionen har det enligt vår mening framförts övertygande skäl till varför skyddstiden för utövande konstnärers och framställares rättigheter till utgivna eller offentliggjorda ljudupptagningar ska förlängas, mer än att den ekonomiska vinningen ökar för innehavaren av rättigheten.

Med det anförda tillstyrks motion 2012/13:N14 (MP, V) i berörd del. Motion 2012/13:N237 (KD) avstyrks.

2. Upphovsmannens ställning som avtalspart, punkt 3 (MP, V) av Jonas Eriksson (MP) och Kent Persson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V) yrkandena 2 och 3 samt avslår motion

2012/13:N13 av Jennie Nilsson m.fl. (S).

Ställningstagande

Upphovsmän har många gånger en utsatt och svag position i relation till förlag och andra utgivare. Risker för att oskäligen avtalsvillkor skrivs in i avtalen är därför uppenbar. Upphovsmännen verkar inte bara på en marknad med skev konkurrenssituation, utan har dessutom sämre förmåga och mindre resurser att tillvarata sina rättigheter och skyldigheter i förhandlings-situationen än sina förhandlingsparter. Det förekommer inte bara att upphovsmän tvingas till oförmånliga avtalsvillkor, utan även att de avtal som ingås på olika sätt "låser in" användandet av olika rättigheter. Avtalet riskerar att "lägga en död hand" över utvecklandet av verket under avtalstiden, vilket medför att kreativt skapande går förlorat, liksom nya möjligheter för upphovsmannen och andra att tillgängliggöra och sprida verket. Det borde inte ligga i någons intresse att rättigheter låses in i avtal utan att användas. I upphovsrättsutredningens uppdrag ingick även att ta ställning till om, och i sådana fall på vilket sätt, upphovsmannens ställning som avtalspart bör stärkas. Regeringen lämnar i propositionen dock tyvärr inte några förslag om hur upphovsmännens ställning som avtalsparter skulle kunna stärkas. Enligt vår mening skulle ett sätt att stärka upphovsmännens ställning i avtalsprocessen vara att införa en särskild förhandlingsordning, vilket även Sveriges Författarförbund och Klys har föreslagit. Detta skulle kunna ske genom att en förhandlingsordning skrivs in i upphovsrättslagen till förmån för representativa konstnärsorganisationer, som företräder upphovsmän och utövande konstnärer inom olika områden, samt deras motparter. Genom detta främjas också skapandet av bra och väl fungerande avtalslicenser.

Ytterligare en åtgärd som skulle stärka upphovsmännens möjligheter att tillvarata sina rättigheter i avtalsförhandlingar skulle vara utökade möjligheter att få allmän rättshjälp. Som redovisats gjorde riksdagen hösten 2005 ett tillkännagivande om en översyn av rättshjälpssystemet (bet. 2005/06: JuU1, rskr. 2005/06:119) i syfte att utöka vissa småföretagares möjlighet att få rättshjälp, bl.a. vid immaterialrättsinfrång. Domstolsverket redovisade i mars 2009 uppdraget från regeringen om en översyn av rättshjälpssystemet

och föreslog att småföretagare ska ha rätt till rättshjälp i större omfattning än vad som gäller i dag. Något förslag från regeringen till riksdagen har dock ännu inte kommit, och någon beredning av förslaget verkar inte heller pågå. Det finns småföretagare som är i en sådan situation att de behöver rättshjälp för att kunna tillvarata sina rättigheter, bl.a. i tvister om upphovsrättsintrång. Regeringen bör vidta åtgärder för att öka möjligheterna för dessa småföretagare att få rättshjälp.

Med det anförda tillstyrks motion 2012/13:N14 (MP, V) i aktuella delar. Motion 2012/13:N13 (S) avstyrks.

Särskilda yttranden

1. Ändringar i upphovsrättslagen och medlingslagen, punkt 1 (MP, V)

Jonas Eriksson (MP) och Kent Persson (V) anför:

När det gäller förslagen till ändringar i upphovsrättslagen, som syftar till att införliva direktivet om ändring av skyddstidsdirektivet i svensk lagstiftning, är Sverige, som utskottet konstaterar, tvunget att genomföra direktivet. Mot denna bakgrund avstyrker vi inte förslaget i propositionen. Vi anser dock – vilket vi utvecklar i vår reservation om skyddstid och översyn av upphovsrätten – att Sverige framöver i EU ska driva att skyddstiderna förkortas till 50 år inom det upphovsrättsliga området, liksom för de närstående rättigheterna.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (S, MP, V)

Jonas Eriksson (MP), Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örnfjäder (S), Börje Vestlund (S), Karin Åström (S), Kent Persson (V), Ingela Nylund Watz (S) och Ingemar Nilsson (S) anför:

Utskottet har efter förenklad motionsberedning avstyrkt vissa motionsförslag. När det gäller dessa förslag hänvisar vi till de ställningstaganden som gjorts av företrädare för våra respektive partier i motsvarande frågor i betänkandena 2010/11:NU11 och 2011/12:NU9. Vi vidhåller de synpunkter som fördes fram där, men avstår från att på nytt ge uttryck för avvikande uppfattningar i reservationer.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2012/13:141 Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister.

Följdmotionerna

2012/13:N13 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka kulturskapares avtalsställning genom att utveckla 3 kap. upphovsrättslagen.

2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att driva frågan om en 50-årig skyddstid inom ramen för direktiven om skyddstid för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en särskild förhandlingsordning inom ramen för upphovsrättslagen för representativa konstnärsorganisationer, som företräder upphovsmän och utövande konstnärer, samt deras motparter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utökad rätt till rättshjälp för vissa småföretagare i rättsliga angelägenheter som berörs i motionen och propositionen.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012

2012/13:U327 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att det görs en översyn av patent- och immateriallagstiftningen för att göra det lättare att sprida grön teknik till utvecklingsländer.

2012/13:N225 av Maria Ferm m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avkriminalisera fildelning mellan privatpersoner för privat bruk.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att omförhandla det EU-direktiv som kräver kriminalisering av fildelning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att internetoperatörer inte ska lagra information om enskilda internetanvändares trafik.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att man aldrig får kompromissa med den personliga integriteten och rätten till privatliv i framtida lagförslag som motiveras av skiv- och filmbolagsbranschens vinstintresse.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den s.k. Ipredlagen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se hur internetanvändares integritet och rätt till privatliv kan stärkas i den svenska lagstiftningen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag till en lagändring som innebär att söktjänster på internet legaliseras.

2012/13:N233 av Kajsa Lunderquist (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka varumärkesrätten och värna marknadsrätten.

2012/13:N237 av Penilla Gunther (KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över upphovsrättslagstiftningen för konstnärligt skapande så att den står i överensstämmelse med de tekniska innovationer som tillkommit efter 1886.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över upphovsrättslagstiftningen för konstnärligt skapande i fråga om skyddstiden för verket efter upphovsmannens död.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om se över möjligheterna till att Sverige verkar för att i EU harmonisera upphovsrättsreglerna för konstnärligt skapande.

2012/13:N268 av Christian Holm och Jan-Evert Rådström (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om privatkopieringsersättning och privatkopieringsavgift.

2012/13:N308 av Margareta Cederfelt och Annicka Engblom (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om patentintrångsförsäkring för svenska innovationer.

2012/13:N363 av Andreas Norlén m.fl. (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en genomgång av i vilken omfattning som svenska patent blir föremål för intrång i andra länder och vissa närliggande frågor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade möjligheter att väcka åtal för patentintrång.

2012/13:N393 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten för förbättrade förutsättningar för uppfinnare och därmed för uppfinningar.

2012/13:N407 av Maria Ferm (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stryka bisatsen ”dock inte i digital form” i 23 § första stycket 2 lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs.¹ i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att rubrikerna närmast före 42 f och 42 g §§ ska utgå,

dels att 16, 21, 26 m, 26 p, 42 a, 42 b, 42 d, 42 e, 43, 45–48, 49, 49 a och 58 §§ samt rubrikerna närmast före 42 b, 42 d, 42 e och 48 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 42 c § ska lyda ”Avtalslicens för undervisningsverksamhet”,

dels att det i lagen ska införas fem nya paragrafer, 42 h och 45 a–45 d §§, samt närmast före 42 h § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §²

De arkiv och bibliotek som avses i tredje och fjärde styckena har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram,

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,

2. för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller

3. för användning i läsapparater.

Exemplar som framställs på papper med stöd av första stycket 2 får spridas till lånesökande.

Exemplar som framställs på papper med stöd av första stycket 2 får spridas till lånesökande.

Bestämmelser om avtalslicens för spridning av exemplar till allmänheten i andra fall och för överföring av verk till allmänheten finns i 42 d §.

Rätt till exemplarframställning och spridning enligt denna paragraf har

1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,

2. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna, och

3. folkbiblioteken.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/77/EU av den 27 september 2011 om ändring av direktiv 2006/116/EG om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (EUT L 265, 11.10.2011, s. 1, CELEX 32011L0077).

² Senaste lydelse 2008:1416.

Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än de som anges i tredje stycket ska ha rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf.

21 §³

Var och en får, med undantag för filmverk och sceniska verk, framföra offentliggjorda verk offentligt

1. vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt

2. vid undervisning eller gudstjänst.

Riksdagen samt statliga och kommunala myndigheter får i fall som avses i första stycket 1 även framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk. Verken får framföras endast genom en uppkoppling till ett externt nätverk som tillhandahålls i syfte att tillgodose ett allmänt informationsintresse. Framförandet får ske endast i riksdagens eller myndigheternas egna lokaler.

Riksdagen samt statliga och kommunala myndigheter får i fall som avses i första stycket 1 även framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk. Verken får framföras endast genom en uppkoppling till ett externt nätverk som tillhandahålls i syfte att tillgodose ett allmänt informationsintresse och, *beträffande arkiv och bibliotek som avses i 16 § tredje stycket, genom ett tekniskt hjälpmedel avsett för enstaka besökare i syfte att tillgängliggöra verk som ingår i de egna samlingarna.* Framförandet får ske endast i riksdagens eller myndigheternas egna lokaler.

Första stycket 2 ger inte rätt att i förvärvssyfte framföra sammanställningar vid undervisning.

26 m §⁴

Endast organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade *svenska* upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in och träffa avtal om att sätta ned ersättning enligt 26 k och 26 l §§. Organisationen *skall* kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för skäligen ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen *skall* rättighetshavare som inte företräds

Endast *en* organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in och träffa avtal om att sätta ned ersättning enligt 26 k och 26 l §§. Organisationen *ska* kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för skäligen ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen *ska* rättighetshavare som inte företräds av orga-

³ Senaste lydelse 2005:359.

⁴ Senaste lydelse 2005:359.

av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket *skall* anmäla sig hos en sådan organisation som avses i första stycket. Näringsidkaren *skall* på begäran av organisationen redovisa det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning, anordningarnas upptagningstid eller lagringskapacitet, om anordningarna kan användas för digital upptagning upprepade gånger och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen *skall* framgå antalet anordningar enligt 26 k § andra stycket.

organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket *ska* anmäla sig hos en sådan organisation som avses i första stycket. Näringsidkaren *ska* på begäran av organisationen redovisa det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning, anordningarnas upptagningstid eller lagringskapacitet, om anordningarna kan användas för digital upptagning upprepade gånger och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen *ska* framgå antalet anordningar enligt 26 k § andra stycket.

26 p §⁵

Endast organisation som företräder ett flertal *svenska* upphovsmän på området har rätt att kräva in ersättningen. Organisationen *skall* kräva in ersättningen och betala beloppet till den ersättningsberättigade, efter avdrag för skäligen ersättning till organisationen för dess omkostnader. Om organisationen inte kräver den ersättningskyldige på ersättningen inom tre år efter utgången av det kalenderår då försäljningen ägde rum, är fordringen preskriberad.

Den som är ersättningsskyldig *skall* på begäran av organisationen redovisa de ersättningsgrundande försäljningar som gjorts under de tre närmast föregående kalenderåren.

Den ersättningsberättigades fordran på organisationen preskriberas tio år efter tillkomsten, dock endast om organisationen har vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade.

Endast *en* organisation som företräder ett flertal upphovsmän *till i Sverige använda verk* på området har rätt att kräva in ersättningen. Organisationen *ska* kräva in ersättningen och betala beloppet till den ersättningsberättigade, efter avdrag för skäligen ersättning till organisationen för dess omkostnader. Om organisationen inte kräver den ersättningskyldige på ersättningen inom tre år efter utgången av det kalenderår då försäljningen ägde rum, är fordringen preskriberad.

Den som är ersättningsskyldig *ska* på begäran av organisationen redovisa de ersättningsgrundande försäljningar som gjorts under de tre närmast föregående kalenderåren.

⁵ Senaste lydelse 2007:521.

42 a §⁶

En avtalslicens som avses i 42 b–42 g §§ gäller för utnyttjande av verk på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om utnyttjande av verk på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal *svenska* upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk ska få utnyttjas med stöd av 42 c § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 e § har upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 b, 42 c, 42 d, 42 f eller 42 g § tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen ska i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänförs sig till utnyttjandet, om han eller hon begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

En avtalslicens som avses i 42 b–42 h §§ gäller för utnyttjande av verk på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om utnyttjande av verk på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal upphovsmän *till i Sverige använda verk* på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen. *För att ett verk ska få utnyttjas med stöd av 42 c § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.*

De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen ska i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänförs sig till utnyttjandet, om han eller hon begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

⁶ Senaste lydelse 2011:94.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 42 f § får krav på ersättning göras gällande endast av de avtalslutande organisationerna. Kraven ska framställas samtidigt.

Framställning av exemplar inom myndigheter, företag och organisationer m.fl.

Avtalslicens för myndigheter, företag och organisationer m.fl.

42 b §.⁷

Riksdagen, beslutande kommunala församlingar, statliga och kommunala myndigheter samt företag och organisationer får för att tillgodose behovet av information inom sin verksamhet framställa exemplar genom reprografiskt förfarande av utgivna litterära verk och av konstverk som finns återgivna i anslutning till texten i ett sådant verk, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen.

Riksdagen, beslutande kommunala församlingar, statliga och kommunala myndigheter samt företag och organisationer får för att tillgodose behovet av information inom sin verksamhet framställa exemplar av samt överföra och framföra offentliggjorda litterära verk och konstverk, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen, överföringen eller framförandet.

Arkiv och biblioteks möjligheter att överföra verk till allmänheten m.m.

Avtalslicens för vissa arkiv och bibliotek

42 d §.⁸

De arkiv och bibliotek som avses i 16 § tredje och fjärde styckena har, om avtalslicens gäller enligt 42 a §, rätt

1. att överföra verk, dock inte datorprogram, till lånesökande såvitt gäller enskilda artiklar, korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, och

2. att sprida exemplar som framställts med stöd av 16 § första stycket 2 till lånesökande i andra fall än de som avses i 16 § andra stycket.

Första stycket gäller inte, om

De arkiv och bibliotek som avses i 16 § tredje och fjärde styckena får framställa exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggöra offentliggjorda sådana verk för allmänheten, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte, om

⁷ Senaste lydelse 2005:359.

⁸ Senaste lydelse 2005:359.

upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot *överföringen* eller *spridningen*.

upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot *exemplarframställningen* eller *tillgängliggörandet*, eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet.

Utsändning i ljudradio eller television

De radio- och televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får sända ut utgivna litterära och musikaliska verk samt offentligtgjorda konstverk, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte sceniska verk och inte heller andra verk, om upphovsmannen *har förbjudit företaget att sända ut verket* eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att *han* motsätter sig *utsändningen*. Första stycket gäller inte sådan vidare-sändning som avses i 42 f §.

Vid utsändning över satellit sändarföretaget samtidigt verkställer

Avtalslicenser för radio och tv

42 e §.⁹

Ett radio- eller tv-företag får sända ut offentligtgjorda litterära och musikaliska verk samt offentligtgjorda konstverk, om avtalslicens gäller enligt 42 a §. Om verket ingår i ett radio- eller tv-program som företaget sänder ut, får företaget också överföra verket till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till det från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Företaget får även framställa sådana exemplar som är nödvändiga för överföringen.

Första stycket gäller inte sceniska verk och inte heller andra verk, om upphovsmannen *hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot utsändningen eller överföringen*, eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att *upphovsmannen* motsätter sig *förfogandet*. Första stycket gäller inte sådan vidare-sändning som avses i 42 f §.

gäller avtalslicensen endast om utsändning genom en marksändare.

Generell avtalslicens

42 h §

Var och en får inom ett avgränsat användningsområde framställa exemplar av verk eller till-

⁹ Senaste lydelse 2005:359.

gängliggöra offentliggjorda verk för allmänheten också i andra fall än de som anges i 42 b–42 g §§, om avtalslicens gäller enligt 42 a § och det är en förutsättning för utnyttjandet att användaren genom avtalet med organisationen ges rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen eller tillgängliggörandet, eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet.

43 §.¹⁰

Upphovsrätt till ett verk gäller *intill* utgången av sjuttionde året efter det år då upphovsmannen avled eller, i fråga om verk som avses i 6 §, efter den sist avlidne upphovsmannens dödsår. *Upphovsrätt till ett filmverk gäller i stället intill utgången av sjuttionde året efter dödsåret för den sist avlidne av huvudregissören, manusförfattaren, dialogförfattaren och kompositören av musik som har skapats speciellt för verket.*

Upphovsrätt till ett verk gäller *till* utgången av sjuttionde året efter det år då upphovsmannen avled eller, i fråga om verk som avses i 6 §, efter den sist avlidne upphovsmannens dödsår.

I stället för det som anges i första stycket gäller upphovsrätt till

1. ett filmverk, till utgången av sjuttionde året efter dödsåret för den sist avlidne av huvudregissören, manusförfattaren, dialogförfattaren och kompositören av musik som har skapats speciellt för verket, och

2. ett musikaliskt verk med text, till utgången av sjuttionde året

¹⁰ Senaste lydelse 1995:1273.

efter dödsåret för den sist avlidne av kompositören och textförfattaren, om musik och text har skapats speciellt för verket.

45 §.¹¹

En utövande konstnär har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sitt framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre genom att

1. ta upp framförandet på en grammofonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan återges,
2. framställa exemplar av en upptagning av framförandet, och
3. göra framförandet eller en upptagning av det tillgängligt för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket 2 och 3 gäller *intill* utgången av femtionde året efter det år då framförandet gjordes *eller, om* upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från framförandet, efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra-fjärde styckena, 3, 6–9, 11–12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 27–29 §§, 39 § första meningen samt i 41, 42, 42 a, 42 c, 42 d, 42 f och 42 g §§ ska tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med den utövande konstnärens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller
2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

45 a §

Om en utövande konstnär som har rätt till en ljudupptagning enligt 45 § har överlåtits denna rätt till en framställare av ljudupp-

¹¹ Senaste lydelse 2011:94.

tagningar mot en engångsersättning, har konstnären rätt till särskild ersättning av framställaren (tilläggsersättning) för varje år som följer på det femtionde året efter det år då upptagningen först gavs ut eller, om den inte har getts ut, det år då den först offentliggjordes. Om två eller flera konstnärer som har rätt till tilläggsersättning samverkat vid framförandet, tillkommer ersättningen dem gemensamt.

Tilläggsersättningen ska uppgå till tjugoprocent av de intäkter som framställaren haft till följd av rätten att utnyttja upptagningen. Framställarens intäkter från uthyrning av upptagningen eller ersättning till framställaren med stöd av 26 k eller 47 § ska dock inte tas med vid beräkningen.

Ett avtalsvillkor som inskränker konstnärens rätt enligt denna paragraf är ogiltigt.

45 b §

Endast en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade utövande konstnärer på området får kräva in tilläggsersättning enligt 45 a §. Organisationen ska kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för skälig ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen ska konstnärer som inte företräds av organisationen vara likställda med konstnärer som organisationen företräder.

Framställaren ska på begäran av organisationen lämna det underlag som krävs för att ersättningen ska kunna beräknas.

45 c §

Om en utövande konstnär som har rätt till en ljudupptagning enligt 45 § har överlåtit denna rätt till en framställare av ljudupptag-

ningar mot återkommande betalning, har konstnären, efter det femtionde året efter det år då upptagningen först gavs ut eller, om den inte har getts ut, det år då den först offentliggjordes, rätt till betalning utan avräkning för förskott eller avräkning på någon annan grund. Avräkning får dock ske om konstnären uttryckligen godkänt det.

45 d §

Om en utövande konstnär som har rätt till en ljudupptagning enligt 45 § har överlåtit denna rätt till en framställare av ljudupptagningar, har konstnären, efter det femtionde året efter det år då upptagningen först gavs ut eller, om den inte har getts ut, det år då den först offentliggjordes, rätt att häva avtalet om

1. framställaren inte bjuder ut upptagningen till försäljning i tillräckligt antal exemplar och överför den till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till den från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, och

2. konstnären har uppmanat framställaren att göra upptagningen tillgänglig för allmänheten på de sätt som anges i 1 och framställaren inte inom ett år från uppmaningen gör detta.

Om två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet och överlåtit sina rättigheter till upptagningen till framställaren, kan de endast gemensamt lämna uppmaning och hävningsförklaring.

Om avtalet hävs, har konstnären rätt att behålla mottagen ersättning.

Ett avtalsvillkor som inskränker konstnärens rätt enligt denna paragraf är ogiltigt.

46 §¹²

En framställare av upptagningar av ljud eller rörliga bilder har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sin upptagning genom att

1. framställa exemplar av upptagningen, och
2. göra upptagningen tillgänglig för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Om en ljudupptagning ges ut inom denna tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det *femtionde* året efter det år då ljudupptagningen första gången gavs ut. Om ljudupptagningen inte ges ut under nämnda tid men offentliggörs under samma tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det *femtionde* året efter det år då ljudupptagningen först offentliggjordes. Om en upptagning av rörliga bilder har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, gäller rättigheterna enligt första stycket till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen av rörliga bilder först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m, 42 a, 42 c, 42 d och 42 g §§ ska tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. *Dessutom ska 42 f § tillämpas i fråga om andra upptagningar än sådana som avses i 47 §.*

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med framställarens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller
2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder

De rättigheter som avses i första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Om en ljudupptagning ges ut inom denna tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det *sjuttionde* året efter det år då ljudupptagningen första gången gavs ut. Om ljudupptagningen inte ges ut under nämnda tid men offentliggörs under samma tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det *sjuttionde* året efter det år då ljudupptagningen först offentliggjordes. *Hävs ett avtal enligt 45 d §, gäller dock inte längre rättigheterna.* Om en upptagning av rörliga bilder har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, gäller rättigheterna enligt första stycket till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen av rörliga bilder först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 42 a–42 h §§ ska tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf.

¹² Senaste lydelse 2011:94.

tagits upp genom utlåning.

47 §.¹³

Oavsett bestämmelserna i 45 § första stycket och 46 § första stycket får ljudupptagningar användas vid

1. ett offentligt framförande, eller

2. en överföring till allmänheten utom i fall då överföringen sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till ljudupptagningarna från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

Vid användning som avses i första stycket har framställaren samt de utövande konstnärer vars framförande finns på upptagningen rätt till ersättning. Om två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Mot den som har använt anordningen *skall* konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Används en ljudupptagning vid överföring i form av en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning som samtidigt och oförändrat återutsänds (vidaresänds) till allmänheten trådlöst eller genom kabel gäller följande. Gentemot den som vidaresänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal *svenska* utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna *skall* framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 42 a § *femte* stycket.

Bestämmelsen i 11 § andra stycket *skall* tillämpas i de fall som avses i denna paragraf.

Denna paragraf gäller inte ljudfilm.

Radio- och televisionsföretag

Ett radio- eller *televisionsföretag* har, med de inskränkningar som

Vid användning som avses i första stycket har framställaren samt de utövande konstnärer vars framförande finns på upptagningen rätt till ersättning. Om två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Mot den som har använt anordningen *ska* konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Används en ljudupptagning vid överföring i form av en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning som samtidigt och oförändrat återutsänds (vidaresänds) till allmänheten trådlöst eller genom kabel gäller följande. Gentemot den som vidaresänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal utövande konstnärer eller framställare *vars framföranden eller upptagningar används i Sverige*. Organisationerna *ska* framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 42 a § *tredje* stycket.

Bestämmelsen i 11 § andra stycket *ska* tillämpas i de fall som avses i denna paragraf.

Radio- och tv-företag

48 §.¹⁴

Ett radio- eller *tv-företag* har, med de inskränkningar som före-

¹³ Senaste lydelse 2005:359.

¹⁴ Senaste lydelse 2011:94.

föreskrivs i *tredje stycket*, en uteslutande rätt att förfoga över en ljudradio- eller televisionutsändning genom att

1. ta upp utsändningen på en anordning genom vilken den kan återges,
2. framställa exemplar av en upptagning av utsändningen,
3. sprida exemplar av en upptagning av utsändningen till allmänheten,
4. tillåta återutsändning eller en återgivning för allmänheten på platser där allmänheten har tillträde mot inträdesavgift, eller
5. tillåta att en upptagning av utsändningen på trådbunden eller trådlös väg överförs till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till upptagningen från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

De rättigheter som avses i första stycket 2, 3 och 5 gäller till utgången av femtionde året efter det år då utsändningen ägde rum.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e och 42 g §§ ska tillämpas i fråga om ljudradio- och televisionutsändningar som avses i denna paragraf.

skrivs i *denna lag*, en uteslutande rätt att förfoga över en ljudradio- eller televisionutsändning genom att

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 42 a, 42 b, 42 d, 42 g och 42 h §§ ska tillämpas i fråga om ljudradio- och televisionutsändningar som avses i denna paragraf.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med företagets samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Om ett radio- eller *television-företag* har krav på ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 42 f § och som har skett med företagets samtycke, ska företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 42 a § *femte* stycket.

Om ett radio- eller *tv-företag* har krav på ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 42 f § och som har skett med företagets samtycke, ska företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 42 a § *tredje* stycket.

49 §.¹⁵

Den som har framställt en katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete i vilket ett stort antal uppgifter har sammanställts eller vilket är resultatet av en väsentlig investering har uteslutande rätt att framställa exemplar av arbetet och göra det tillgängligt för allmänheten.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet framställdes. Om arbetet har gjorts tillgängligt för allmänheten inom femton år från framställningen, gäller dock rätten till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet först gjordes tillgängligt för allmänheten.

Bestämmelserna i 2 § andra-fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första, andra och fjärde styckena, 14, 16–22, 25–

Bestämmelserna i 2 § andra-fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första, andra och fjärde styckena, 14, 16–22, 25–

¹⁵ Senaste lydelse 2011:94.

26 b och 26 e §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt i 42 a–42 g §§ ska tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Avtalsvillkor som utvidgar framställarens rätt enligt första stycket till ett offentliggjort arbete är *ogiltiga*.

26 b och 26 e §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt i 42 a–42 h §§ ska tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Ett avtalsvillkor som utvidgar framställarens rätt enligt första stycket till ett offentliggjort arbete är *ogiltigt*.

49 a §.¹⁶

Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick och oavsett vilken teknik som utnyttjas.

Med fotografisk bild avses även en bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 a och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 k–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 g och 50–52 §§ ska tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–21 och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 k–28, 31–38, 41–42 h och 50–52 §§ ska tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

58 §.¹⁷

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 17 och 18 §§, 26 a § första stycket, 42 a § tredje stycket eller 47 § och i mål i vilket motsvarande ersättning begärs på grund av en hänvisning i 45, 46, 48, 49 eller 49 a § samt i mål om ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 42 f §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 17 och 18 §§, 26 a § första stycket eller 47 § och i mål i vilket motsvarande ersättning begärs på grund av en hänvisning i 45, 46, 48, 49 eller 49 a § samt i mål om *ersättning för utnyttjande med stöd av 42 e § eller* ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 42 f §.

¹⁶ Senaste lydelse 2011:94.

¹⁷ Senaste lydelse 2005:359.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2013.
 2. De nya bestämmelserna ska tillämpas även på verk och prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet. De nya bestämmelserna i 45 § andra stycket och 46 § andra stycket ska dock inte tillämpas om skyddstiden har löpt ut vid lagens ikraftträdande.
 3. Äldre bestämmelser gäller i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet. 45 a, 45 c och 45 d §§ ska dock tillämpas även på avtal som har ingåtts före ikraftträdandet.
 4. Om inte annat uttryckligen har avtalats ska en överlåtelse, genom vilken en utövande konstnär före ikraftträdandet har överlåtit den rätt till en ljudupptagning som konstnären har enligt 45 § till en framställare av ljudupptagningar, anses omfatta även tid efter det att skyddstiden för den utövande konstnärens rätt enligt äldre bestämmelser löpt ut.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag tillämpas när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 42 b, 42 c, 42 d eller 42 g § eller, när det gäller vidareändring genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 42 b–42 d, 42 f och 42 g §§ i 45, 46, 48, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- eller *televisionföretag* eller avtal om vidareändring genom kabel ska ingås med radio- eller *televisionföretag* som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Föreslagen lydelse

1 §.¹

Denna lag tillämpas när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 42 b, 42 c, 42 d, 42 e eller 42 g eller, när det gäller vidareändring genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 42 b–42 g §§ i 45, 46, 48, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- eller *tv-företag* eller avtal om vidareändring genom kabel ska ingås med radio- eller *tv-företag* som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Denna lag träder i kraft den 1 november 2013.

¹ Senaste lydelse 2011:95.

BILAGA 3**Kulturutskottets yttrande
2012/13:KrU2y****Förbättrade möjligheter till licensiering av
upphovsrätt**

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 21 maj 2013 beslutat att ge kulturutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2012/13:141 Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt jämte motioner.

Kulturutskottet yttrar sig över de förslag i propositionen samt de motionsyrkanden som rör utskottets beredningsområde. Kulturutskottet föreslår att näringsutskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, MP och V).

Utskottets överväganden

Inledning

Propositionen innehåller förslag om ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Förslagen syftar till att skapa större möjligheter för användare av upphovsskyddade verk, t.ex. musik, litteratur och bilder, att med en organisation som företräder upphovsmän ingå avtal som ger rätt att använda även verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen (avtalslicens). En enskild upphovsman ska dock ha rätt att motsätta sig användning.

Myndigheter och företag ges möjlighet att ingå sådana avtal för digital kopiering och tillgängliggörande av verk för att tillgodose behovet av information inom verksamheten. Bibliotek och arkiv ges motsvarande möjlighet för att kunna digitalisera och tillgängliggöra de egna samlingarna. Radio- och tv-företag ges möjlighet att ingå avtal om tillgängliggörande på begäran, t.ex. via internet. Slutligen införs en generell avtalslicens för att möjliggöra heltäckande avtal även i andra fall än de som särskilt anges i lagen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2013.

I det följande behandlas frågor som berör kulturutskottets beredningsområde.

Avtalslicens och fria utnyttjanden vid arkiv och bibliotek

Propositionen

Regeringen föreslår att avtalslicensen för vissa arkiv och bibliotek utvidgas till att omfatta en rätt att framställa exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggöra offentliggjorda sådana verk för allmänheten. Samtliga närstående rättigheter ska omfattas av bestämmelsen.

Avtalslicensen ska inte gälla om upphovsmannen hos någon av parterna har meddelat förbud mot utnyttjandet eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet.

Arkiven och biblioteken ska få framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk som ingår i de egna samlingarna offentligt. Framförandet ska endast få ske i de egna lokalerna för enskilda besökare. Också fotografiska bilder ska kunna framföras fritt.

Vissa kompletterande uppgifter

Litteraturutredningen anförde i sitt slutbetänkande Läsandets kultur (SOU 2012:65) att det är viktigt att folkbiblioteken i framtiden kan tillhandahålla elektronisk litteratur i ökad utsträckning. För att kunna göra det är det viktigt att biblioteken kan hantera avtal om upphovsrättsligt skyddad litteratur

i elektroniska format. Enskilda folkbibliotek saknar i dag sådana resurser, och Litteraturutredningens bedömning är att Sveriges Kommuner och Länningar bör träda in som avtalspart gentemot rättighetshavarna. Staten bör enligt utredningen kunna bistå i en sådan utveckling. Betänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Av det förslag till ny bibliotekslag som nyligen har lämnats till riksdagen (prop. 2012/13:147) följer att allmänheten vid folkbiblioteken avgiftsfritt ska få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur oavsett publiceringsform, dvs. oavsett om den tillhandahålls i fysisk form eller digitalt som t.ex. e-böcker. I propositionen anför regeringen att frågan om vilka affärsmodeller som bäst tillgodoser olika intressen och hur villkoren för t.ex. licenser ska se ut är en förhandlingsfråga för biblioteken och rättighetshavarna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har nyligen behandlat frågan om licensiering av upphovsrättsligt skyddat material vid bibliotek i betänkandet Litteratur, läsande, bibliotek och språk (bet. 2012/13:KrU7).

Utskottet konstaterar med anledning av den nu aktuella propositionen att avtalslicensmodellen genom en kollektiv rättighetsklarering ger många fler möjlighet att ta del av kultur i olika former. Inte minst har detta betydelse för kultur i den digitala miljön. Samtidigt innebär systemet en förstärkt ställning för upphovsmännen som får inflytande över hur deras verk används. Avtalslicensen för arkiv och bibliotek utvidgas, vilket innebär att samlingarna nu kan digitaliseras och göras tillgängliga för allmänheten, t.ex. via internet. Detta innebär att möjligheterna att tillgängliggöra kulturen och kulturarvet ökar.

Utskottet konstaterar att frågan om avtalslicens är av stor betydelse för biblioteken vad gäller utlån av upphovsskyddat elektroniskt material. Utskottet vill här understryka betydelsen av tillgång till nedladdningsbar litteratur på biblioteken. Utskottet har upprepade gånger understrukt vikten av kraftfulla åtgärder för att förbättra ungas läsförståelse och öka lusten att läsa. Utskottet har i detta sammanhang också pekat på den möjlighet som utveckling av ny teknik innebär. E-boken och läsplattan har potential att nå ut till grupper som annars inte skulle läsa böcker alls, eller i mindre utsträckning, och utskottet har i det sammanhanget också pekat på betydelsen av tillgång till nedladdningsbara e-böcker.

Utskottet noterar vidare att även tillgängliggörande av digitala filer mellan Kungl. biblioteket och universiteten samt mellan universiteten och allmänheten möjliggörs genom förslagen om avtalslicens i propositionen.

Avtalslicens för radio- och tv-företagen

Propositionen

Regeringen föreslår att avtalslicensen för radio- och tv-företag ska gälla inte bara utsändning av verk utan också överföring till allmänheten av verk som ingår i ett radio- eller tv-program på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verken från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Radio- och tv-företagen ska också få rätt att framställa sådana exemplar som är nödvändiga för att verken ska kunna överföras. De närstående rättigheter som tillkommer utövande konstnärer och framställare av ljud- och bildupptagningar ska omfattas av bestämmelsen.

Avtalslicensen ska gälla offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt offentliggjorda konstverk. Den ska vidare gälla till förmån för samtliga radio- och tv-företag. Kravet på tillstånd från regeringen tas bort.

Vissa kompletterande uppgifter

SR

Inom Sveriges Radio AB (SR) pågår sedan 2010 ett s.k. arkivprojekt. Syftet med projektet är att skapa ett nav för utnyttjande av företagets arkivmaterial i den reguljära programproduktionen och att säkerställa bevarandet av företagets totala bestånd av material från radioproduktionen. Projektet gör det dessutom möjligt att tillgängliggöra material via internet. Projektet ska avslutas under 2013. Förhandlingar har inletts när det gäller upphovsrättsersättningar och upphovsrätten närstående rättigheter som följer av visst tillgängliggörande av materialet. Förhandlingarna har inte avslutats.

SVT

Sveriges Television AB (SVT) erbjuder sedan 2005 webbtjänsten Öppet arkiv. Enligt planen ska Öppet arkiv i en utökad form, som omfattar mer material och hela program, vara i full drift 2014. Planeringen sträcker sig till 2020.

Avtalslicensförhandlingar som har ägt rum omfattar tillgängliggörandet via denna tjänst och omfattar inte tillgängliggörande av det digitaliserade arkivmaterialet i företagets övriga reguljära programproduktion.

Materialet som ingår i Öppet arkiv har funnits på olika former av magnetband. SVT har också stora mängder av material på olika former av filmrullar som också kan bedömas ha ett stort kulturhistoriskt värde. Kostnaden för att digitalisera detta material uppskattas till 625 miljoner kronor.

UR

Sveriges Utbildningsradio AB (UR) tecknade under våren 2012 ett avtal med den upphovsrättsliga paraplyorganisationen Copyswede. Avtalet gör det möjligt att tillgängliggöra ett stort antal tv- och radioprogram via UR:s webbplats under tiden 2012–2016. Delar av avtalet har en försökskaraktär,

och parterna har för avsikt att utveckla detta för att kunna tillgängliggöra varje årligt nyproducerat utbud. UR har även för avsikt att reglera tillgängliggörandet av programinköp och samproduktioner. Avtalet handlar inte om att lösa avtalslicenser för material från 2005 och tidigare.

UR uppger att i princip allt tv-material är digitaliserat, medan det finns vissa luckor när det gäller radiomaterial. Det historiska materialet kommer att bli enhetligt katalogiserat och därmed mer sökbart under 2013. UR menar att historiskt material och kommande material för framtiden säkerställs dels genom digitaliseringen och metadatamärkningen av materialet, dels genom fullgörandet av leveransplikten till Kungl. biblioteket.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har nyligen behandlat frågan om licensiering i ett betänkande om Public service-frågor (bet. 2012/13:KrU8).

Utskottet konstaterar att den nu aktuella propositionen innehåller ett antal förslag som syftar till att göra det enklare för upphovsmän och användare att ingå avtal om användning av upphovsrättsligt skyddat material, t.ex. musik, litteratur och bilder. Bland annat ska radio- och tv-företag få rätt att ingå avtal om tillgängliggörande på begäran, t.ex. via internet.

Utskottet vill här peka på att avtalslicensen för tillgängliggörande av SVT:s arkiv (Öppet arkiv) är ett exempel på en avtalslicensordning som möjliggjort att en rik kulturskatt nu är tillgänglig för allmänheten.

Utskottet anser att satsningen på en digitalisering av public service-företagens arkiv är angelägen och konstaterar att riksdagen för 2012 och 2013 beslutat om en särskild tilldelning på 8 miljoner kronor till SR, 60 miljoner kronor till SVT och 32 miljoner kronor till UR för att öka företagens tillgängliggörande av program ur arkiven. Utskottet delar dock samtidigt Public service-kommitténs bedömning att man i princip inte bör öronmärka särskilda medel för ändamålet, utan att programföretagen har ansvar för att, i den utsträckning det är publicistiskt motiverat, utifrån sina respektive uppdrag, digitalisera och tillgängliggöra arkivmaterial (SOU 2012:59 s. 129).

Generell avtalslicens

Propositionen

Regeringen föreslår att en ny generell avtalslicens ska införas. Var och en ska inom ett avgränsat användningsområde ha rätt att framställa exemplar av och tillgängliggöra offentliggjorda verk för allmänheten om avtalslicens är en förutsättning för utnyttjandet. Samtliga närstående rättigheter ska omfattas av bestämmelsen.

Avtalslicensen ska inte gälla om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot utnyttjandet eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet. Även i övrigt ska utanförstående upphovsmän ha samma skydd som enligt övriga avtalslicenser.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar förslaget om en s.k. generell avtalslicens i upphovsrättslagen. En generell avtalslicens gör det möjligt att göra kultur i alla former tillgänglig för allmänheten samtidigt som kulturskaparna får rimligt betalt för sina verk. Det är av stor vikt att upphovsmännens intresse balanseras mot medborgarintresset av tillgång till kultur, kunskap och information. Det skydd som möjligheten till förbud mot utnyttjandet utgör värnar den enskilde upphovsmannen.

Utskottet konstaterar att en generell avtalslicens innebär att nya typer av användningsområden i den digitala miljön enklare kan licensieras. Den generella avtalslicensen är särskilt användbar för att lösa massutnyttjanden av verk på ett smidigt sätt bl.a. på internet och i andra digitala miljöer. Den generella avtalslicensen kan komma att få betydelse när det gäller att klarera rättigheter vid massdigitalisering på filmområdet, ett område där det inte tidigare funnits avtalslicenser. Utskottet anser att förslaget gagnar både allmänheten och kulturskaparna.

Av betydelse för bl.a. musik- och kulturskolan och för satsningen Skapande skola är också att det behov som kan finnas av att klarera rättigheter för att kunna överföra och framföra verk för undervisningsändamål nu bör kunna lösas med den generella avtalslicensen.

Utskottet konstaterar vidare att den generella avtalslicensen också har betydelse inom andra delar av kulturområdet t.ex. i samband med digitalisering av upphovsrättsligt skyddat material som finns hos kulturarvsinstitutionerna och där det finns ett behov av att samverka med näringslivet.

Upphovsmannens ställning som avtalspart

Propositionen

I april 2010 överlämnade en särskild utredare (dir. 2008:37) delbetänkandet *Avtalad upphovsrätt* (SOU 2010:24). I delbetänkandet föreslogs ett flertal nya bestämmelser som gällde upphovsrättens övergång (3 kap.). Förslagen i den delen behandlas inte i propositionen. Inte heller de förslag som utredningen lämnade i slutbetänkandet *En ny upphovsrättslag* (SOU 2011:32) avseende denna fråga behandlas i propositionen.

Motionerna

Socialdemokraterna välkomnar i kommittémotion 2012/13:N13 av Jennie Nilsson m.fl. (S) de förändringar som regeringen föreslår i propositionen om förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt. Socialdemokraterna vill dock understryka de synpunkter som framförs av exempelvis Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys) om att det är nödvändigt att stärka kulturskaparens ställning som avtalslutande part om avtalslicenssystemet ska ha en praktisk verkan. Därför framförs att regeringen bör arbeta vidare med frågan om en förstärkning av kulturskapares avtalsställning genom utveckling av 3 kap. upphovsrättslagen.

I flerpartimotion 2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V) yrkande 2 anförs att ett sätt att förstärka upphovsmännens ställning i avtalsprocessen är att införa en särskild förhandlingsordning, såsom även framförts av Författarförbundet och Klys i deras respektive remissvar, samt skrivelser till upphovsrättsutredningen. Detta kan ske genom att man i upphovsrättslagen skriver in en förhandlingsordning till förmån för representativa konstnärsorganisationer som företräder upphovsmän och utövande konstnärer inom olika områden, samt deras motparter. Genom detta, menar motionärerna, stöds också skapandet av bra och väl fungerande avtalslicenser.

Vissa kompletterande uppgifter

Biblioteksersättningen är ett erkännande av vad som internationellt brukar kallas Public Lending Right (PLR), dvs. författarnas rätt att få ersättning för nyttjandet av deras verk vid bibliotek. Sveriges författarfond förmedlar den statliga biblioteksersättningen till upphovsmännen för användningen av deras verk genom de svenska folk- och skolbiblioteken. Biblioteksersättningen regleras i en särskild förordning (1962:652) om Sveriges författarfond och omfattas inte av förslagen i delbetänkandet Avtalad upphovsrätt (SOU 2010:24).

Utskottets ställningstagande

Vad gäller de nu aktuella motionsyrkandena vill utskottet inte ta ställning för att vissa organisationer ska få en särställning framför andra. Utskottet förutsätter att regeringen följer utvecklingen och ser i dag inte någon anledning att föregripa Regeringskansliets arbete med anledning av utredningens betänkanden.

Näringsutskottet bör avstyrka motion 2012/13:N13 och motion 2012/13:N14 yrkande 2.

Förlängd skyddstid

Propositionen

Regeringen föreslår att utövande konstnärers och framställares rättigheter till utgivna eller offentliggjorda ljudupptagningar ska gälla i 70 år. Om en utövande konstnär har överlåtit rätten till en ljudupptagning till en framställare mot en engångsersättning, ska konstnären ha rätt till tilläggsersättning. Rätten till tilläggsersättning ska gälla vid utnyttjanden av ljudupptagningar som är äldre än 50 år. Om överlåtelsen skett mot återkommande betalning ska konstnären, när upptagningen är äldre än 50 år, ha rätt till betalning utan avräkning för förskott eller avräkning på någon annan grund. En utövande konstnär ska i vissa fall ha rätt att häva ett överlåtelseavtal när upptagningen är äldre än 50 år.

Vidare föreslås att skyddstiden för musikaliska verk med text, där musiken och texten skapats speciellt för verket, ska gälla till utgången av det sjuttionde året efter dödsåret för den sist avlidne av kompositören och textförfattaren.

Propositionens förslag bygger på ett EU-direktiv, Europaparlamentets och rådets direktiv (2011/77/EU) om ändring av direktivet 2006/116/EG om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (EUT L 265, 11.10.2011, s. 1, Celex 32011L0077). Direktivet innehåller bestämmelser om en förlängning av skyddstiden för utövande konstnärers och framställares rätt till utgivna eller offentliggjorda ljudinspelningar från 50 till 70 år samt bestämmelser som syftar till att säkerställa att utövande konstnärer får del av de intäkter som förlängningen av skyddstiden medför. Direktivet reglerar också hur skyddstiden ska beräknas för musikaliska verk med text där musik och text skapats för att användas tillsammans. Medlemsstaterna ska ha genomfört direktivet den 1 november 2013. Med anledning av direktivet utarbetades inom Justitiedepartementet departementspromemorian Förlängd skyddstid för musik (Ds 2012:44).

Motionen

Miljöpartiet och Vänsterpartiet framför i flerpartimotion 2012/13:N14 av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V) yrkande 1 uppfattningen att Sverige i förhandlingar inom EU ska driva frågan om att skyddstiderna ska förkortas från 70 till 50 år generellt inom det upphovsrättsliga området, liksom för de närstående rättigheterna. Motionärerna anser att det varken inom EU eller i propositionen har framförts övertygande skäl till varför en förlängning ska ske.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att genomförande av direktivet 2011/77/EU leder till att skyddstiden för ljudupptagningar förlängs för utövande konstnärer och framställare av ljudupptagningar och att beräkningen av skyddstiden för musikaliska verk med text också medger rättsinnehavarna en förlängd skyddstid.

Utskottet gör ingen annan bedömning än regeringen. Utskottet konstaterar också att förslaget ger en bättre sammanhållen rättighetsstruktur för en och samma inspelning av musik än vad som nu är fallet.

Utskottet anser att näringsutskottet bör avstyrka motion 2012/13:N14 yrkande 1.

Stockholm den 30 maj 2013

På kulturutskottets vägnar

Gunilla Carlsson i Hisings Backa

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Ulf Nilsson (FP), Anne Marie Brodén (M), Kerstin Engle (S), Gustaf Hoffstedt (M), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S), Per Lodenius (C), Amir Adan (M), Tina Ehn (MP), Lars-Axel Nordell (KD), Ellen Juntti (M), Agneta Gille (S), Peter Jutterström (M), Håkan Juholt (S), Bengt Berg (V) och Adam Marttinen (SD).

Avvikande meningar

1. Upphovsmannens ställning som avtalspart (S)

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S), Agneta Gille (S) och Håkan Juholt (S) anför:

Vi socialdemokrater stöder förslaget om att inrätta avtalslicenssystem eftersom det är ett effektivt sätt att, genom kollektiv rättighetsklarering, möjliggöra olika former av massutnyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk. Vi välkomnar de förändringar som regeringen föreslår i proposition 2012/13: 141 om förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt. Vi vill dock understryka att det är nödvändigt att stärka kulturskaparens ställning som avtalslutande part om avtalslicenssystemet ska ha en praktisk verkan. Vi vill därför att regeringen arbetar vidare med frågan om en förstärkning av kulturskapares avtalsställning genom utveckling av 3 kap. upphovsrättslagen. Näringsutskottet bör därför tillstyrka motion 2012/13:N13.

2. Upphovsmannens ställning som avtalspart (MP, V)

Tina Ehn (MP) och Bengt Berg (V) anför:

Vi anser att upphovsmännens ställning som avtalsparter bör stärkas. Ett sätt att förstärka upphovsmännens ställning i avtalsprocessen är att införa en särskild förhandlingsordning i upphovsrättslagen. Detta kan ske genom att man i upphovsrättslagen skriver in en förhandlingsordning till förmån för representativa konstnärsorganisationer som företräder upphovsmän och utövande konstnärer inom olika områden, samt deras motparter. Genom detta stöds också skapandet av bra och väl fungerande avtalslicenser. Näringsutskottet bör därför tillstyrka motion 2012/13:N14 yrkande 2.

3. Förlängd skyddstid (MP, V)

Tina Ehn (MP) och Bengt Berg (V) anför:

I propositionen lämnas förslag om genomförandet av direktivet om förlängd skyddstid för musik. Utövande konstnärers och framställares rättigheter till utgivna eller offentliggjorda ljudupptagningar föreslås förlängas från 50 till 70 år. Vi anser att Sverige i EU ska driva att skyddstiderna ska förkortas från 70 till 50 år generellt inom det upphovsrättsliga området, liksom för de närstående rättigheterna. Denna uppfattning har stöd av det faktum att samtliga svenska EU-parlamentariker röstade mot förlängningen av skyddstiden i EU-parlamentet 2009. Varken inom EU eller i propositionen har det enligt vår mening framförts övertygande skäl till varför en förlängning ska ske, mer än att den ekonomiska vinningen ökar för innehavaren av rättigheten. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna att regeringen bör driva att skyddstiden ska förkortas till 50 år.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts bör näringsutskottet tillstyrka motion 2012/13:N13.